

УДК 347.921.4

Л.В. КИРИЛЮК, Харківський національний університет внутрішніх справ

АДВОКАТ – ПРЕДСТАВНИК ПОТЕРПІЛОГО, ЦИВІЛЬНОГО ПОЗИВАЧА ТА ЦИВІЛЬНОГО ВІДПОВІДАЧА У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Ключові слова: кримінальний процес, адвокат, представництво, потерпілий, цивільний позивач, цивільний відповідач

Кримінальне судочинство, як специфічна сфера діяльності державних органів, пов'язане з обмеженням у випадках, передбачених законом, прав фізичних та юридичних осіб, які беруть у ньому участь. Саме тому законодавець надає можливість учасникам кримінального процесу користуватись професійною допомогою адвокатів. На жаль, як свідчить практика, потерпілий, цивільний позивач і цивільний відповідач недостатньо часто звертаються до адвокатів. Причинами такого становища нерідко є відсутність у них коштів на оплату юридичних послуг, а також необізнаність вказаних осіб щодо порядку надання правової допомоги.

Розробкою даної проблематики займалися такі науковці, як С.А. Альперт, Л.Д. Кокорев, Г.Д. Побегайло, Р.Д. Рахунов, А.М. Лисенко, О.П. Кучинська, С.В. Давиденко та інші. Не дивлячись на значну кількість публікацій, у теорії кримінального процесу залишаються дискусійними питання щодо сутності представництва в кримінальному судочинстві, кола суб'єктів, які його здійснюють та обсягу їх процесуальних прав і обов'язків. Тому мета даної статті полягає у розробці нормативної моделі інституту представництва адвокатом інтересів потерпілого, цивільного позивача та цивільного відповідача під час провадження у кримінальній справі, визначенні функцій, які виконує адвокат-

представник у кримінальному судочинстві та його процесуального статусу. Її новизна міститься в критичних зауваженнях щодо змісту функції адвоката-представника потерпілого, цивільного позивача та цивільного відповідача у кримінальному судочинстві України та пропозиціях стосовно необхідності перегляду відповідного положення КПК.

Адвокатура призначена для різнобічного захисту і відстоювання прав людини і громадянина України та юридичних осіб можливими і доступними правовими засобами. Одним із видів адвокатської діяльності є процесуальне представництво в суді. Воно дозволяє адвокату виконувати правозаступницьку (правозахисну), представницьку та регулятивну (таку, що сприяє правильному вирішенню судом спорів з не врегульованих нормами права суспільних відносин) функції. Історія свідчить, що правозаступництво (правозахист у сучасному розумінні) та представництво мають свою історію розвитку, зміст та здійснюються відповідними суб'єктами. *Правозаступництво* виникло одночасно із судом, на ранніх етапах розвитку людської культури. Воно розумілось як юридична підтримка громадян і вважалось почесним завданням. Суб'єктами правозаступництва спочатку були родичі, а потім сусіди тих або інших осіб. Його зміст становили різноманітні дії щодо надання допомоги позивачу в його справі, юридична підтримка останнього, але не заміна його. Це було надання порад, консультацій, складення судових документів, виголошення судових промов тощо. Так було в Стародавній Греції, Римі, Англії, Німеччині, Росії. З розвитком економічних і ускладненням юридичних відносин з'явилося *представництво* у суді. У стародавніх римлян, наприклад, особи, які здійснювали таке представництво, звалися прокураторами або когніторами (стряпчими). Необхідність у заміні позивача виникала у разі його хвороби, навчання, недієздатності тощо. Сутність представництва полягала в тому, що одна особа – представник – діяла у процесі замість іншої особи (яку представля-

ла) таким чином, що наслідки її діяльності позначались на позивачеві. Для правозаступництва і представництва було характерне паралельне існування, тобто позивачі одночасно могли мати в суді представника і заступника права. Наслідком своєрідності розвитку суспільно-економічних та юридичних відносин у різних народів стало те, що, наприклад, в Англії, Іспанії, Данії, Франції (до 1972 р.) та деяких інших державах представництво і правозаступництво збереглись у відокремленому вигляді, тобто їх виразниками є представники різних професій, а в Німеччині, Австрії, у державах колишнього Радянського Союзу, в тому числі й в Україні, зазначені функції виконують представники однієї професії [1, с.63].

Згідно ст.1 Закону “Про адвокатуру” [2], адвокатура України є добровільним професійним громадським об’єднанням, покликаним згідно з Конституцією України сприяти захисту прав, свобод та представляти законні інтереси громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства, юридичних осіб, надавати їм іншу юридичну допомогу. Адвокати здійснюють представництво в суді, інших державних органах, виконують свої обов’язки відповідно до кримінально-процесуального законодавства у процесі дізнання та досудового слідства. Адвокати мають право представляти і захищати права та інтереси громадян і юридичних осіб за їх дорученням у всіх органах, підприємствах, установах і організаціях, до компетенції яких входить вирішення відповідних питань; збирати відомості про факти, які можуть бути використані як докази в кримінальних справах. Тому, несправедливою, на наш погляд, є думка, яка існує в суспільстві, про те, що адвокати в кримінальному судочинстві, в основному, контролюють законність дій посадових осіб органів дізнання та досудового слідства.

Отже, поряд з особами, уповноваженими в силу закону представляти в кримінальному процесі інтереси потерпілого, в якості його представника може виступати адвокат. Вважається цілком обґрунтованим твердження

учених, які зазначають, що адвокат вправі прийняти доручення – бути представником не тільки від особи, яка у встановленому порядку уже визнана потерпілим, але і від особи, яка ще не набула такого статусу. У цьому випадку адвокат повинен сприяти швидкому і правильному вирішенню питання про визнання потерпілим особи, якій злочином завдано шкоди. Адвокат може написати заяву слідчому або до суду про визнання особи потерпілим, скласти скаргу на постанову про закриття справи і т.д. [3, с.32-35].

Взаємовідносини адвоката з потерпілим повинні виключати будь-які протиріччя між ними в кримінальному процесі. Клопотання та різні дії з боку адвоката припустимі лише в тому випадку, якщо їх схвалить потерпілий. Якщо адвокат не згоден з поведінкою потерпілого, з його процесуальними діями, якщо їх точка зору з будь-яких питань не співпадає, адвокат, представляючи лише законні інтереси потерпілого, повинен ясно викласти йому свою позицію. Потерпілий, не погодившись з нею, вправі відмовитись від представника. У цьому випадку адвокат усувається від участі в справі. Якщо потерпілий не відмовляється від представника і разом з тим наполягає на незаконних діях, адвокат повинен відмовитись від представництва [3, с.35-36; 4, с.150].

Заява про бажання скористатися послугами представника за угодою (адвоката) може бути подана потерпілим, цивільним позивачем та цивільним відповідачем як у письмовій формі, так і усно. В останньому випадку вона заноситься слідчим (судом) до протоколу.

Адвокат вступає в справу в якості представника потерпілого, цивільного позивача та цивільного відповідача за постановою особи, яка провадить дізнання, слідчого, судді або за ухвалою суду.

Р.Д. Рахунов вважає, що досудове розслідування необхідно вести так, щоб потерпілий не був обізнаний в доказах, які є у кримінальній справі [5, с.250]. Але деякі науковці з ним не погоджуються, вказуючи на те, що, беручи активну участь в досудовому

розслідуванні, потерпілий за допомогою представника не тільки захищає свої інтереси, але й сприяє органам розслідування у встановленні та розшуку особи, яка скоїла злочин. Потерпілий має значні можливості для надання допомоги органам розслідування та суду, оскільки досить часто добре знає фактичні обставини справи та відомості про поведінку обвинуваченого. Тому знання матеріалів справи допоможе як потерпілому, так і його адвокату-представникові правильно побудувати версії, заявити потрібні клопотання. Автори вважають, що за розсудом слідчого, потерпілих та їх представників можна іноді частково ознайомлювати з матеріалами слідства до його закінчення. Робити це необхідно з урахуванням конкретних обставин справи з тим, щоб це сприяло, а не заважало розслідуванню [3, с.40-41]. Наприклад, потребує вдосконалення процесуальний порядок ознайомлення потерпілого та його адвоката-представника з постановою про призначення експертизи та її результатами. Існує думка, що таке право повинно надаватися не після закінчення досудового слідства, а негайно після винесення такої постанови та отримання результатів експертизи [6, с.96]. На наш погляд, зазначена думка є цілком логічною та справедливою, оскільки ні для кого не секрет, що згідно чинного законодавства обвинувачений має більше прав у кримінальному судочинстві, у порівнянні з потерпілим, зокрема, право на ознайомлення з постановою про призначення експертизи та висновком експерта, а також давати пояснення, зауваження, заперечення і заявляти клопотання щодо проведення експертизи.

Участь адвоката як представника потерпілого найчастіше зустрічається в судовому засіданні. Методи здійснення захисту інтересів потерпілого багато в чому можуть бути такими ж, як і методи здійснення захисту обвинуваченого. Разом з тим, вони мають ряд відмінностей, які впливають із особливостей процесуального положення обвинуваченого та потерпілого. Перш за все, необхідно мати на увазі, що на обвинуваченому та за-

хисникові в кримінальному процесі не лежить обов'язок доказування. А потерпілий та його представник у певних випадках можуть нести такий тягар у справах приватного обвинувачення, за необхідності обґрунтування цивільного позову та в інших випадках. Процесуальне положення потерпілого, а, отже, і його представника, на нашу думку, не зобов'язує їх до виконання єдиної процесуальної функції, у зв'язку з чим вони можуть сприяти здійсненню різних процесуальних функцій. Нерідко потерпілі, беручи участь в процесі та керуючись деякими особистими спонуканнями, захищають обвинувачених. Частіше за все це полягає в наведенні обставин, які пом'якшують покарання обвинувачених. У цьому випадку адвокати – представники потерпілих займають аналогічні позиції [3, с.47-48].

Дещо іншу позицію щодо питання про функцію, яку виконує потерпілий, займає І.І. Потеружа, котрий зазначає: оскільки потерпілий, використовуючи свої права, надає докази винності притягнутої до кримінальної відповідальності особи, заявляє клопотання про витребування доказів, про проведення слідчих та судових дій, бере активну участь у дослідженні доказів нарівні з іншими сторонами, оскаржує вирок суду та виконує інші дії, то вся його діяльність спрямована на викриття певної особи в скоєнні злочину і, тим самим, на виконання обвинувальної функції в кримінальному процесі [7, с.7].

Згідно ст.28 КПК України особа, яка зазнала матеріальної шкоди від злочину, вправі при провадженні в кримінальній справі пред'явити до обвинуваченого або до осіб, які несуть матеріальну відповідальність за його дії, цивільний позов, що розглядається судом разом із кримінальною справою.

Спільний розгляд цивільного позову з кримінальною справою пояснюється рядом причин. Встановлення розміру майнової шкоди, завданої злочинцем, має значення для правильного вирішення не тільки цивільного позову, але й кримінальної справи, так як в ряді випадків розмір цієї шкоди є обстави-

ною, від якої залежить кваліфікація злочину, визначення ступеня винності підсудного та міри покарання. Тому розгляд цивільного позову з кримінальною справою сприяє найбільш повному та всебічному розгляду справи як в частині обвинувачення, пред'явленого підсудному, так і в частині цивільно-правових наслідків злочину. Розгляд цивільного позову з кримінальною справою заощаджує час і кошти, оскільки виключає необхідність розгляду обставин однієї і тієї ж справи двічі: перший раз – у зв'язку з обвинуваченням, яке пред'являється підсудному, другий раз – у зв'язку з цивільним позовом [8, с.6-7].

Інститут представництва забезпечує цивільному позивачеві та цивільному відповідачеві надійний захист їх прав у тих випадках, коли внаслідок недієздатності, хвороби, або з інших причин вони не можуть особисто брати участь у справі, і в той же час надає можливість користуватися кваліфікованою юридичною допомогою тим позивачам і відповідачам, які, хоча і беруть участь в процесі особисто, але в силу юридичної необізнаності потребують послуг адвоката. В основу представництва інтересів цивільного позивача і цивільного відповідача в кримінальному процесі покладені ті ж принципи, що і представництва в цивільному процесі. Тому, з'ясовуючи характер відносин між представником та особою, яку він представляє, необхідно мати на увазі норми, які регулюють представництво в цивільному процесі. Однак, слід враховувати, що в кримінальному процесі представництво є не тільки судовим, але й "досудовим" (в стадії досудового розслідування). В основі договірною (добровільного) представництва є волевиявлення цивільного позивача (цивільного відповідача) щодо участі в процесі його представника та договір доручення, укладений між ним та представником. Основу добровільного представництва юридичних осіб може складати також трудовий договір (при представництві, яке здійснює штатний юристконсульт юридичної особи). Послугами добровільного пред-

ставника можуть скористатись як громадяни, так і юридичні особи. Наприклад, інтереси дієздатного потерпілого – цивільного позивача може представляти адвокат або близький родич, а інтереси юридичної особи – юристконсульт, бухгалтер або інший працівник організації, якому буде видано повноваження (довіреність) на ведення справи. Юридична особа може скористатись також послугами адвоката на підставі договору про надання юридичної допомоги [9, с.77-78].

Потерпілий, який виступає в кримінальній справі в якості цивільного позивача, на погляд М.С. Строговича, не виконує окремої кримінально-процесуальної функції і не є обвинувачем, його діяльність обмежена рамками заявленого ним позову, тобто вимогою про відшкодування завданої йому шкоди. Тому він здійснює не кримінально-процесуальну, а цивільно-процесуальну функцію. Тим не менш, потерпілий у цих випадках є стороною в кримінальному процесі і бере участь в дослідженні обставин кримінальної справи. У справах приватного обвинувачення потерпілий є обвинувачем і користується всіма правами сторони. Ті ж самі права має і його представник. Потерпілий – обвинувач в справі приватного обвинувачення – під час судового слідства підтримує обвинувачення всіма передбаченими кримінально-процесуальним законом для обвинувача засобами. А потерпілий – цивільний позивач, який виступає в суді особисто або через свого представника, бере участь в дослідженні тих обставин, які пов'язані з обґрунтуванням цивільного позову, і, зрозуміло, як в судовому слідстві, так і в дебатах сторін не може виходити за рамки цивільного позову [10, с.138].

Підставою для відшкодування шкоди є факт скоєння злочинного діяння певною особою, а підставою для позову в цивільному процесі є шкода, завдана в рамках цивільних правовідносин. На відміну від обов'язків позивача в цивільному процесі, у кримінальному процесі позивач не зобов'язаний називати відповідача, визначати

ціну позову. Все це впливає зі специфіки кримінального судочинства. Під час розгляду кримінальної справи встановлюється або спростовується обвинувачення, визнається або не визнається факт завдання матеріальної шкоди. Це означає, що в результаті розгляду кримінальної справи з'ясовуються всі необхідні дані для вирішення питання про відшкодування шкоди. Цивільний позивач, цивільний відповідач та їх представники є суб'єктами кримінально-процесуальної, а не цивільно-процесуальної діяльності, не дивлячись на те, що предметом їх діяльності є цивільний позов. Це викликано тим, що розгляд цивільного позову тісно пов'язаний з розглядом обвинувачення. Тому, ті докази, які досліджуються для вирішення питання про винність підсудного, можуть мати безпосереднє відношення до розгляду цивільного позову. Цивільний позивач, зацікавлений в задоволенні позову, усвідомлює, що позов може бути задоволений лише тоді, коли подію, яка знаходиться в причинному зв'язку із завданою шкодою, встановлено. Цивільний відповідач так само усвідомлює, що недоведеність обвинувачення тягне за собою відмову в задоволенні цивільного позову. Можна вважати, що розгляд судом цивільного позову логічно впливає з тих висновків, до яких суд дійшов відносно пред'явленого підсудному обвинувачення [5, с.253-254].

Правова природа заперечення проти позову аналогічна юридичному статусу його підтримання. Заперечуючи проти позову, цивільний відповідач або його представник наводять такі факти, які підтверджують відсутність злочинного діяння, завданої ним шкоди, вини обвинуваченого, причинного зв'язку шкоди та злочину, спростовують повністю або в частині позовні вимоги, розмір позову і т.д. Посилаючись на вказані обставини, цивільний відповідач або його представник надають відомості про них, тобто фактичні дані, які можуть слугувати доказами [11, с.21].

М.І. Хандурін зауважує, що в процесуальній теорії поняття позову зводиться до того,

що він є засобом захисту права судом, засобом порушення судової діяльності по вирішенню спорів про право. При визначенні позову як засобу захисту права судом не виправдано спрощується зв'язок з його заявою та вирішенням. Оскільки органом, який здійснює захист суб'єктивних прав, є суд, то засобом судового захисту суб'єктивного права може бути тільки процесуальний акт суду, а не позов. При визначенні ж позову як акту звернення до суду позов ототожнюється з його заявою. Автор розглядає позов як акт виразу волевиявлення особи, який містить у собі вимогу до суду про захист порушеного суб'єктивного права. Так як позов є дією, він може впливати тільки з суб'єктивного права на позов [12, с.9].

Вчений зазначає, що злочин кожного разу тягне за собою суспільно небезпечні зміни суспільних відносин, охоронюваних законом, а також завдає шкоди й іншим відносинам та породжує виникнення не тільки кримінально-правових, кримінально-процесуальних відносин, а й відносин, які регулюються іншими галузями матеріального права (цивільного, трудового та ін.). На його думку, під наслідками злочину, які підлягають встановленню в кожній кримінальній справі, в широкому сенсі треба розуміти порушення злочином прав та охоронюваних законом інтересів юридичних осіб і громадян, яке і породжує виникнення правовідносин на основі норм кримінального, цивільного, трудового та інших галузей матеріального права, тобто сукупність матеріальних правовідносин, однією з підстав виникнення яких є такий юридичний факт, як злочин. Їх складовою частиною є наслідки злочину у вузькому смислі, тобто ті шкідливі зміни в об'єкті, які безпосередньо передбачені законом в якості ознаки того чи іншого складу злочину (у так званих матеріальних складах злочину) [12, с.8-9].

Співставлення понять “потерпілий” і “цивільний позивач” свідчить про їх неоднозначність, хоча в ряді випадків вони можуть і співпадати, точніше – особа може в одній і

тій самій справі бути одночасно і потерпілим, і цивільним позивачем. Тому, неправомірно, на думку С.А. Альперта, ставити питання про те, яке з цих понять є більш широким. Особа може бути потерпілим і не бути цивільним позивачем, оскільки йому злочинном було спричинено немайнову за своїм характером шкоду. Можливим є і випадок, коли громадянина злочинном завдано майнову шкоду, однак він не вважає за необхідне заявляти позов про його відшкодування під час провадження в кримінальній справі. У такій ситуації орган, у провадженні якого перебуває кримінальна справа, зобов'язаний за власною ініціативою визнати громадянина потерпілим, хоча цивільним позивачем він не буде. Є й інші відмінності в розглянутих поняттях. Потерпілим може бути лише фізична особа, а цивільним позивачем, крім того і юридична особа. Тому на практиці важливо чітко визначити у кожному випадку процесуальний статус учасника процесу: чи є він тільки потерпілим, чи одночасно є і тим, і іншим. Останнє може мати місце, коли особі завдано злочинном майнової шкоди і вона просить розглянути його позов разом з кримінальною справою [8, с.16-17].

Будучи представником потерпілого в кримінальному процесі, адвокат повинен сприяти відшкодуванню шкоди, завданої потерпілому. Адвокат не може бути представником потерпілого, цивільного позивача та цивільного відповідача, якщо він раніше брав участь у цій справі в якості слідчого або особи, яка провадила дізнання, прокурора, судді, секретаря судового засідання, експерта, спеціаліста, захисника. Якщо він був допитаний або підлягає допиту в якості свідка або, якщо він є родичем особи, яка провадить дізнання, слідчого, прокурора, будького із складу суду; у випадках, коли він у даній справі надає або раніше надавав юридичну допомогу особам, інтереси яких суперечать інтересам особи, що звернулася з проханням про ведення справи, а також в інших випадках, передбачених статтею 61 Кримінально-процесуального кодексу України.

За наявності зазначених обставин адвокат повинен відмовитись від виконання обов'язків представника потерпілого, цивільного позивача і цивільного відповідача по даній справі. Якщо адвокат не зробив цього самостійно, то на цих же підставах він повинен бути відсторонений від участі в кримінальній справі органом дізнання, слідчим, прокурором, суддею або судом.

У зв'язку з тим, що в ст.ст.50, 51 КПК України існує вказівка на те, що зазначені права мають цивільний позивач, цивільний відповідач *або* їх представники, виникає сумнів – представники за угодою можуть брати участь в кримінальному процесі поряд з цивільним позивачем і цивільним відповідачем чи замість них. На погляд А.Г. Мазалова, використання розділового сполучника “або” ще не свідчить на користь останнього твердження. Редакція вказаних статей, зазначає він, дає підстави для такого тлумачення, що сполучник “або” використаний тут для того, щоб підкреслити ідею про наділення представника (в тому випадку, коли він бере участь у справі замість особи, яку представляє) тими ж процесуальними правами, якими могла б скористатися сама особа, яку представляють. Тож таке тлумачення не виключає можливості допуску представника поряд з особою, яку він представляє [9, с.78].

Схоже питання регулюється п.9 Постанови Пленуму Верховного Суду України “Про практику застосування судами законодавства, яким передбачені права потерпілих від злочинів” від 02.07.2004 р. № 13, в якому зазначено, що представник потерпілого, повноваження якого засвідчуються відповідним дорученням, користується тими ж правами, що й потерпілий, і може діяти як поряд з останнім, так і замість нього. Тому, вважаємо за можливе застосувати аналогію в даному випадку та зробити висновок про те, що представник цивільного позивача та цивільного відповідача може брати участь у кримінальному судочинстві як поряд з особою, яку він представляє, так і замість неї.

На нашу думку, необхідно переглянути

положення КПК щодо ознайомлення потерпілого з постановою про призначення експертизи та її результатами, а цивільного позивача та цивільного відповідача – з матеріалами експертизи, яка стосується цивільного позову, аби оптимізувати процесуальну діяльність з провадження експертизи і не втрачати час на досудовому слідстві для вирішення клопотань вказаних учасників процесу про відвід експерта, а також внесення для вирішення експертизи додаткових питань, які можуть бути заявлені під час ознайомлення з матеріалами кримінальної справи, що, без сумніву, призведе до невинуватого затягування досудового слідства, оскільки потребує повторного проведення процесуальних та слідчих дій.

Не можна однозначно визначити функцію, яку виконує в кримінальному процесі потерпілий та його представник, як обвинувальну, оскільки потерпілі нерідко надають свідчення про обставини, які пом'якшують відповідальність обвинуваченого.

Недостатньо юридично коректно, на наш погляд, сформульовано положення ч.1 ст.28 КПК, де зазначено, що особа, яка зазнала матеріальної шкоди від злочину, вправі при провадженні у кримінальній справі пред'явити цивільний позов до обвинуваченого або до осіб, котрі несуть матеріальну відповідальність за дії обвинуваченого, оскільки пред'явлення позову до конкретної особи є можливим і необхідним лише у цивільному судочинстві, на відміну від якого, у кримінальному процесі цивільний позов може бути заявлено і тоді, коли в кримінальній справі ще не встановлено особу, яка вчинила злочин та завдала матеріальної шкоди цивільному позивачеві.

Отже, процесуальний статус та особливості залучення адвокатів-представників потерпілого, цивільного позивача та цивільного відповідача до участі у кримінальному судочинстві на різних його стадіях, функції, які здійснюють адвокати-представники, потребують ретельного дослідження та внесення відповідних змін до кримінально-

процесуального законодавства України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Атамась Т. Функції адвоката у цивільному судочинстві / Т. Атамась // Право України. - 1997. - № 6. - С. 63-64.
2. Закон України "Про прокуратуру": від 05.11.1991 р., № 1789-ХІІ // ВВР України. - 1991. - № 53. - Ст. 793.
3. Кокорев Л. Д. Адвокат – представитель потерпевшего в советском уголовном процессе / Л. Д. Кокорев, Г. Д. Побегайло. – Воронеж : Изд-во Воронежск. ун-та, 1969. - 88 с.
4. Стецовский Ю. И. Адвокат в уголовном судопроизводстве / Ю. И. Стецовский. - М. : Юридическая литература, 1972. - 160 с.
5. Рахунов Р. Д. Участники уголовно-процессуальной деятельности по советскому праву / Р. Д. Рахунов. - М. : Гос. изд-во юридической литературы, 1961. - 277 с.
6. Омельченко Т. В. Конституційне право особи на правову допомогу і його реалізація на досудових стадіях кримінального процесу: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.09 / Омельченко Т. В. ; Нац. ун-т внутр. справ. - Х., 2004. - 216 с.
7. Потеружа И. И. Потерпевший в советском уголовном процессе : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. юрид. наук / И. И. Потеружа ; Ин-т гос-ва и права. - М., 1960. - 20 с.
8. Альперт С. А. Защита в советском уголовном процессе прав и законных интересов лиц, понесших имущественный ущерб от преступления / С. А. Альперт. - Х. : Харьковск. юрид. ин-т им. Ф. Э. Дзержинского, 1984. - 36 с.
9. Мазалов А. Г. Гражданский иск в уголовном процессе / А. Г. Мазалов. - Изд. 2-е, исп.и дополн. - М. : Юрид лит., 1977. - 176 с.
10. Строгович М. С. Курс советского уголовного процесса / М. С. Строгович ; ред. Н. Н. Полянский. - М. : Изд-во Академии наук СССР, 1958. - 703 с.
11. Якимов П. П. Совершенствование правового положения участников уголовного

судопроизводства / П. П. Якимов // Гарантии прав лиц, участвующих в уголовном судопроизводстве : науч. труды / ред. Агаркова И. Ф. ; Свердловск. юр. ин-т. - 1975. - Вып. 45.
12. Хандурин Н. И. Проблемы теории и

практики гражданского иска в уголовном процессе : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / Хандурин Н. И. ; Киевск. гос. ун-т. им. Т. Г. Шевченко. - К., 1987. - 18 с.

Кирилюк Л. В. Адвокат – представитель потерпевшего, гражданского позивача та цивільного відповідача у кримінальному судочинстві України / Л. В. Кирилюк // Форум права. – 2009. – № 1. – С. 252–259 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-1/09klykcu.pdf>

Висвітлені думки щодо передумов виникнення кримінально-процесуального представництва потерпевшого, цивільного позивача та цивільного відповідача, функцій адвоката-представника потерпевшого, цивільного позивача та цивільного відповідача на досудовому слідстві та у судових стадіях кримінального судочинства, а також особливостей його діяльності по захисту прав і законних інтересів осіб, яких він представляє.

***

Кирилюк Л.В. Адвокат – представитель потерпевшего, гражданского истца и гражданского ответчика в уголовном судопроизводстве Украины

Отражены мнения относительно условий возникновения уголовно-процессуального представительства потерпевшего, гражданского истца и гражданского ответчика, функций адвоката-представителя потерпевшего, гражданского истца и гражданского ответчика на досудебном следствии и в судебных стадиях уголовного судопроизводства, а также особенностей его деятельности по защите прав и законных интересов лиц, которых он представляет.

***

Kirilyuk L.V. The Lawyer - The Representative of the Victim, the Civil Claimant and the Civil Respondent in Criminal Legal Proceedings of Ukraine

Opinions concerning conditions of occurrence of criminal-remedial representation of the victim, the civil claimant and the civil respondent, functions of the lawyer-representative of the victim, the civil claimant and the civil respondent on pre-judicial consequence and in judicial stages of criminal legal proceedings, and also features of his activity on protection of rights and legitimate interests of persons which he represents are reflected.

Форум Права